

YEGAH MUSICOLOGY JOURNAL

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ymd>

e-ISSN: 2792-0178

Article Type / Makalenin Türü	: Research Article / Araştırma Makalesi
Date Received / Geliş Tarihi	: 25.12.2025
Date Accepted / Kabul Tarihi	: 19.02.2026
Date Published / Yayın Tarihi	: 27.02.2026
DOI	: https://doi.org/10.51576/ymd.1848984
e-ISSN	: 2792-0178
Plagiarism / İntihal	: This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

TÜRKÜLERİN VARYANTLAŞMASI ÜZERİNE İNCELEME: TÜRK HALK MÜZİĞİNDE EZGİ VE SÖZ YAPILARI*

ÖZ, İbrahim¹, GÖK, Sevilay²

ÖZ

Araştırmada, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Türk halk müziği (THM) repertuvarına kayıtlı ve birbirinin varyantı olduğu düşünülen ezgisi ve sözleri benzer 34, ezgisi farklı sözleri benzer 34 ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü olmak üzere toplam 100 türkü, üç grupta sınıflandırılmış ve karşılaştırma yapılarak incelenmiştir. Çalışmaya örnek olması bakımından her bir gruptan 2 türkü olmak üzere 6 türkü dahil edilmiştir. Çalışmanın temel amacı, türkülerin ezgi ve söz yapıları bakımından benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyarak varyantlaşma olgusunu müzikolojik ve folklorik bir çerçevede değerlendirmektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi modeliyle yürütülmüştür. Araştırma verileri, TRT Türk halk müziği repertuvarından amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu kapsamda türkülerin ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıklar, tablolar ve türkü notaları üzerinden görsel olarak sunulmuştur. Bulgular bölümünde türkülerin ezgi, ritim ve şiir yapıları karşılaştırmalı biçimde ele alınmış; türkü notaları üzerinden yapılan incelemeler sonucunda varyantlaşmanın sözlü kültür aktarımı sürecinde ortaya çıkan doğal ve süreklilik gösteren bir olgu olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, türkü varyantlarının yöresel icra özellikleri, bireysel yorumlar ve folklorik aktarım dinamikleri doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Varyantlaşma, Türk halk müziği, türkü, sözlü kültür, ezgi ve söz yapısı, folklorik aktarım.

* Bu çalışma araştırmacının “Türkülerin Varyantlaşması Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Uzman., Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı, ibrhmoz07@hotmail.com,

<https://orcid.org/0000-0001-7003-7616>

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Antalya Devlet Konservatuarı, Türk Müziği Bölümü, Antalya, Türkiye. sevilaygok@akdeniz.edu.tr,

<https://orcid.org/0000-0002-6635-718X>

RESEARCH ON THE VARIANTS OF FOLK SONGS: MELODIC AND LYRICAL STRUCTURES IN TURKISH FOLK MUSIC

ABSTRACT

In this study, a total of 100 folk songs registered in the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) Turkish Folk Music (TFM) repertoire and considered to be variants of one another were classified into three groups and examined through comparative analysis: 34 songs with similar melodies and lyrics, 34 songs with different melodies but similar lyrics, and 32 songs with similar melodies but different lyrics. For illustrative purposes, six folk songs—two from each group—were included as sample cases.

The main aim of the study is to reveal the similarities and differences in the melodic and lyrical structures of folk songs and to evaluate the phenomenon of variation within a musicological and folkloric framework. The research was conducted using the document analysis model, one of the qualitative research methods. The research data were selected from the TRT Turkish Folk Music repertoire through purposive sampling. Within this scope, similarities and differences in the melodic and lyrical structures of the folk songs were visually presented through tables and musical notations.

In the findings section, the melodic, rhythmic, and poetic structures of the folk songs were examined comparatively. As a result of the analyses based on musical notations, it was determined that variation is a natural and continuous phenomenon emerging in the process of oral cultural transmission. The findings indicate that folk song variants are shaped by regional performance characteristics, individual interpretations, and the dynamics of folkloric transmission.

Keywords: Variant formation, Turkish folk music, folk song, oral tradition, melodic and lyrical structures, folkloric transmission.

GİRİŞ

Türk halk kültürü, yüzyılların birikimiyle şekillenmiş; nesilden nesile aktararak günümüze ulaşmış bir değerler bütünüdür. Bu kültürel değerlerin aktarımında en önemli araçlardan biri olan Türk halk müziği, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurarak kültür varlığının korunmasına ve canlılığının sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Anadolu’da Türk halk müziği, gelenek ve göreneklerle kurduğu güçlü ilişki sayesinde zaman içerisinde gelenekselleşmiştir. Emnalar’a (1998: 27) göre, “Türk halk müziğinin en önemli özelliklerinden biri folklorik ve anonim bir karakter taşıyor olmasıdır. Yaratıcıları çoğunlukla belli değildir.” Her ne kadar yaratıcıları kesin olarak bilinmese de bu eserler, bir kaynak kişi aracılığıyla sözlü ya da yazılı kültür ortamında toplumun geneline aktarılmıştır. Sözlü kültürün aktarımında insan hafızası ve dil belirleyici bir rol üstlenmektedir. Dilin temelinde bir ses düzeni bulunmaktadır. Çünkü “insanların yaşadığı her yerde dil vardır; dil konuşulduğu ve işitildiği için dilin temelini ses dünyası oluşturur” (Ong, 1999: 19). Bu yönüyle sözlü kültür, yalnızca bir aktarım tekniği değil; aynı zamanda toplumsal belleğin canlı bir ifadesidir. Onar’a (2017: 18) göre, yazının icadına kadar toplumlarda sözlü kültür egemen olmuştur. Yazılı kültürün gelişmesiyle birlikte türküler derlenmiş, notaya alınmış ve arşivlenmiştir. Böylece sözlü kültürün değişken yapısı yazılı kaynaklarda kalıcılık kazanmış; sözlü ve yazılı kültür birlikte, türkülerde hem çeşitliliğin hem de sürekliliğin korunmasına katkı sağlamıştır. Türkülerin doğuşu ve yayılışında toplumsal olaylar etkili olmaktadır. Göçler, savaşlar, düğünler ve dinî törenler gibi toplumsal yaşantılar ile aşk ve ayrılık gibi temaların türkülerde işlenmesi; bu türkülerin göç eden halk aracılığıyla Anadolu’nun farklı bölgelerine taşınmasına ve yeni yorumlarla yeniden üretilmesine neden olmuştur. Bu süreçte aynı temaya sahip türküler, farklı yörelerde ezgisel ya da sözselsel değişikliklerle

söylenerek farklı varyantlara dönüşmüştür. Söz konusu farklılıklar, “varyant” kavramı kapsamında değerlendirilmektedir. Latince kökenli olup Türkçeye Fransızcadan geçen “varyant” sözcüğü, müzik alanında kullanıldığında çeşitlenmeyi ya da farklılaşmayı ifade etmektedir (Güven, 2013: 145). Tosun’a (2019: 186) göre türküler, “sözlü gelenekte diğer folklor unsurları gibi varyantlar hâlinde yaşar”; bir icranın diğerini takip etmesi sürecinde, bilinçli ya da bilinçsiz biçimde farklılıklar ortaya çıkar. Özellikle gezgin âşıklar ve mahallî sanatçılar, türkülerini farklı biçimlerde yorumlayarak varyantlaşma sürecini hızlandırmıştır. Türkülerde varyantlaşma, Türk halk müziğinde çeşitlenmenin, değişimin ve kültürel devamlılığın doğal bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Ezgi ve sözlerde meydana gelen küçük ya da büyük farklılıkların bir araya gelmesiyle oluşan bu varyantlar, halkın kültürel yaratıcılığının birer ürünü olarak kabul edilmektedir. Güven (2013: 147), âşıkların toplumda yaygınlaşmış ve beğenilen bir türküyü işiterek söz ya da ezgi bakımından yeni varyantlar oluşturabildiklerini; türkü derlemeleri yapan ya da icracı olarak katkı sunan kişilerin de kendi müzikal birikimleri doğrultusunda yeni varyantlar ortaya koyabildiklerini belirtmektedir. Varyantlaşma süreci, yalnızca müzikal ve sözlü farklılıklarla sınırlı kalmamakta; türkülerin aidiyeti ve doğru icra biçimine ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Aynı kaynağa ya da temaya dayanan türkülerinin farklı yörelerde farklı biçimlerde söylenmesi, icracılar ve dinleyiciler arasında bu tür tartışmaların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, türkülerinin bireysel bir yaratıdan ziyade, zaman içerisinde toplum tarafından ortaklaşa üretilen ve paylaşılan bir kültürel unsur olarak algılandığını göstermektedir. Türk halk müziğinde derleme ve notaya alma çalışmalarının kurumsal bir nitelik kazanması ise genellikle 1937 yılında Ankara Devlet Konservatuarı bünyesinde başlatılan derleme gezileriyle ilişkilendirilmektedir. Özellikle Muzaffer Sarısözen öncülüğünde yürütülen bu çalışmalarla sözlü kültür ortamında aktarılan türküler kayıt altına alınmış ve repertuvarların oluşmasına zemin hazırlanmıştır (Sarısözen, 1962: 7). Sözlü kültür ürünlerinin icra ve aktarım süreçlerinde ortaya çıkan değişken yapılarının yazı yoluyla sabitlenmesi, bu ürünlerin farklı biçimlerinin belgelenmesini mümkün kılmıştır (Ong, 1999: 36–38). Bu tarihsel ve kültürel çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde, sözlü kültür ortamında aktarılan türkülerde ortaya çıkan varyantlaşmanın, ezgi ve söz yapıları bakımından nasıl şekillendiğinin sistematik biçimde incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Problem Durumu

TRT Türk halk müziği nota arşivinde yer alan türküler de sözlü kültür ortamında ortaya çıkmış, kuşaktan kuşağa aktarım sürecinde çeşitli ezgisel ve sözsel değişikliklere uğramıştır. Bu aktarım süreci, aynı kaynağa ya da temaya dayanan türküler arasında varyant ilişkilerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ancak TRT Türk halk müziği nota arşivinde yer alan türküler arasındaki bu varyant ilişkilerinin, müzikal ve sözlü yapı özellikleri birlikte dikkate alınarak nasıl şekillendiğine ilişkin soruların literatürde sınırlı biçimde ele alındığı görülmektedir. Bütün bu tespitler doğrultusunda çalışmanın problem cümlesi aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

- Ezgi ve söz yapısı bakımından birbirinin varyantı olduğu düşünülen türkülerin benzerlik ve farklılıkları nasıldır?

Alt Problemler

- Ezgisi ve sözleri benzeyen türkülerin ezgi, ritim ve şiir yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- Ezgisi farklı, sözleri benzeyen türkülerin ezgi, ritim ve şiir yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- Ezgisi benzer, sözleri farklı türkülerin ezgi, ritim ve şiir yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan ve ezgi ile söz yapıları bakımından varyant ilişkisi taşıdığı değerlendirilen türküler, söz ve ezgi yapılarındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinden incelemektir. Çalışmada, benzer söz ya da ezgi unsurları etrafında oluşan türkülerin, bu yapısal özellikler bakımından nasıl çeşitlilik gösterdiğinin örnek eserler üzerinden ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, varyant olarak değerlendirilen türkülerin ezgi ve söz yapılarındaki ortak ve ayrışan yönlerin karşılaştırmalı olarak belirlenmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Türk halk müziğinde varyantlaşma olgusu çoğunlukla yöresel ya da sınırlı örnekler üzerinden ele alınmakta; ezgi ve söz yapılarının birlikte değerlendirildiği karşılaştırmalı çalışmaların sayısı sınırlı kalmaktadır. Bu araştırma, türkü varyantlarını ezgi ve söz yapılarıyla birlikte ele alarak, icracılar ve araştırmacılar açısından türkü varyantlarının daha bilinçli biçimde tanınmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların, Türk halk müziğinde varyantlaşma olgusuna ilişkin yapılacak yeni çalışmalara karşılaştırmalı bir çerçeve sunması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan ve varyant ilişkisi taşıdığı değerlendirilen toplam 100 türkü içerisinde, araştırmanın üç alt problemine örnek oluşturması amacıyla seçilen altı türkü ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada incelenen 100 türkü, TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan ve varyant ilişkisi taşıdığı değerlendirilen örnekler arasından, önceden belirlenen benzerlik ölçütleri doğrultusunda oluşturulan gruplar içerisinde rastlantısal seçimle belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğü, alt problemler arasında karşılaştırma yapılmasına olanak tanıyacak bir oran oluşturmak amacıyla 100 olarak sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

TRT Türk halk müziği repertuvarına kayıtlı ve varyant ilişkisi taşıdığı değerlendirilen türkülerin ezgi ve söz yapıları bakımından benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulmasının amaçlandığı bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Geçmişten günümüze ulaşan ya da güncel olarak oluşturulan dokümanlar, sosyal bilimler alanında araştırma yapanlar için önemli veri kaynakları sunmaktadır (MacDonald & Tipton, 1993: 194). Bu doğrultuda, TRT repertuvarına kayıtlı türkülerin yazılı nota örnekleri ile türkülerine ait icra kayıtları temel veri kaynağı olarak ele alınmış; araştırma doküman incelemesi modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmada örneklem belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi esas alınmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına uygun biçimde veri bakımından zengin durumların belirlenerek çalışmaya dâhil edilmesini sağlamaktadır (Patton, 2018: 46). Bu yöntemin tercih edilmesindeki temel amaç, seçilen örneklem grubunun belirlenme gerekçelerine ilişkin oluşabilecek tereddütlerin azaltılması ve araştırmanın inanırlığının güçlendirilmesidir (Creswell, 2014: 239).

Bu kapsamda, veri kaynağı olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Müzik Dairesi Türk Halk Müziği Repertuarı Nota Arşivi ile Türk halk müziği devlet sanatçılarının video ve ses kayıtları; ayrıca yöre halk sanatçıları tarafından icra edilerek kayda alınmış plak, kaset ve video kayıtları taranmıştır. TRT Türk halk müziği nota arşivinde yer alan türküler arasından, araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan incelemeler sonucunda varyant ilişkisi taşıdığı değerlendirilen örnekler belirlenerek örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen

her türkünün en az bir varyantının bulunması koşulu esas alınmış; bu doğrultuda ezgisi ve sözleri benzer 34, ezgisi farklı sözleri benzer 34 ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü olmak üzere toplam 100 türkü araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler, TRT Türk halk müziği nota arşivinde yer alan yazılı nota örnekleri ile devlet sanatçıları, mahallî sanatçılar ve akademisyenler tarafından gerçekleştirilen canlı icra kayıtlarından elde edilmiştir. Ayrıca, yöre sanatçıları tarafından icra edilerek kayda alınmış plak, kaset ve video kayıtlarından da yararlanılmıştır. İncelenen notalar ve icra kayıtları, TRT Türk halk müziği repertuvarına kayıtlı olmaları koşuluyla araştırmaya dâhil edilmiştir. Karşılaştırmalı analiz sürecinde öncelikle, türkülerin varyantlaşma sürecinde bir yöreden başka bir yöreye taşınıp taşınmadığı, aynı yöre içerisinde aktarılıp aktarılmadığı, kaynak kişinin aynı olup olmadığı, derleme ve notaya alma süreçlerinin kimler tarafından gerçekleştirildiği ile derleme tarihleri dikkate alınmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda oluşturulan birinci tabloda; türkülerin adı, repertuar numarası, yöresi, kaynak kişisi, derleyen, derleme tarihi ve notaya alan bilgilerine yer verilmiştir. Türkülerin ezgi ve ritim yapısının incelendiği ikinci tabloda, karşılaştırılan türkülerin türleri, makam dizileri, en pes ve en tiz ses aralıkları, ölçüleri ve düzümleri değerlendirilmiştir. Tempo bilgisi bulunmayan türkülerde, yöresel icra örnekleri dinlenerek yaklaşık tempo değerleri belirlenmiş ve tablolarda gösterilmiştir. Ezgisi benzer, sözleri farklı olan türkülerde melodi benzerliğinin çoğunlukla saz girişi ya da bağlantı bölümlerinde ortaya çıkması nedeniyle, sözlü veya sözsüz ayrımı yapılmaksızın örnek nota gösterimlerine yer verilmiştir. Bu aşamada makam dizileri, karar sesleri, ses aralıkları, ölçü yapıları, tartım kalıpları, motifler ve bezemeler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Türkülerin şiir yapısının ele alındığı üçüncü tabloda ise repertuar numarası, konu, hece ölçüsü, şekil bakımından tasnif ve nazım türü bilgileri değerlendirilmiştir. Türkü sözleri; dörtlük, üçlük ve ikilik yapılar ile bentler, bent aralarında yer alan bağlantılar ve bağlantı işlevi gören son dizeler dikkate alınarak karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. İnceleme sürecinde, varyant ilişkilerinin belirlenmesi ve ezgi ile söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkların değerlendirilmesi aşamalarında, Türk halk müziği ve halk edebiyatı alanlarında uzman akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri, türkülerin varyant ilişkilerinin doğrulanması ve inceleme sürecinde elde edilen bulguların tutarlılığının değerlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu doğrultuda, gerekli görülen durumlarda incelemeler yeniden gözden geçirilmiş ve değerlendirmeler uzman görüşleri çerçevesinde netleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan türküler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise repertuar içerisinden varyant ilişkisi bulunduğu değerlendirilen türkü örnekleri arasından, ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkların açık biçimde izlenebilir olması ve karşılaştırmalı incelemeye elverişli nitelikte bulunması ölçütleri dikkate alınarak belirlenen toplam 100 türkü oluşturmaktadır. Bu türküler; ezgisi ve sözleri benzer 34, ezgisi farklı sözleri benzer 34 ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Her bir alt probleme örnek oluşturması amacıyla bu gruplardan ikişer türkü seçilerek karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

İlgili Yayınlar ve Araştırmalar

Türk halk müziğinde varyantlaşma olgusu farklı yöreler, müzik türleri ve icra bağlamları çerçevesinde ele alınmış; özellikle son yıllarda yapılan akademik çalışmalarla hem müzikolojik hem de folklorik yönleriyle incelenmiştir. Bu çalışmalar türkülerin sözlü kültür içerisindeki dolaşımı, icra süreçlerinde geçirdiği dönüşümler ve yöresel müzik anlayışlarının varyantlaşma üzerindeki etkilerini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Ekmen (2018), “Erzincan ve Sivas’ta Oynanan Düz Oyun Müziğinin Varyantlarının Tespiti” adlı yüksek lisans tezinde, Erzincan ve Sivas yöresinde icra edilen “Düz Oyun” adlı halk oyunu müziklerini ele almış; bu oyunların icrasında farklı ezgilerin kullanıldığını tespit etmiştir. Çalışmada, söz konusu ezgilerin daha önce derlenip notaya alınmadığı belirlenmiş ve veri toplama sürecinde mahalli sanatçılardan derlenen on bir ezgi notaya alınmıştır. Araştırmanın veri seti, TRT Türk halk Müziği repertuvarına kayıtlı üç, kayıtlı olmayan bir ve notaya alınan on bir eser olmak üzere oluşturulmuş; elde edilen ezgiler karşılaştırmalı olarak incelenerek oyun müziklerinin karakteristik yapıları ortaya konulmuştur.

Tosun (2019), “Konya Yerel Müzik Geleneğinde Varyant Olgusu” adlı yüksek lisans tezinde, Konya yöresine ait TRT Türk halk Müziği repertuvarına kayıtlı dört ve repertuvara kayıtlı olmayan bir türkünün varyantlarını tespit etmiş; bu varyantları müzikal açıdan karşılaştırarak yörenin müzikal zenginliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada öncelikle Konya yöresinin müzik geleneği ele alınmış, ardından türkü varyantlarını icra eden üç icracıyla yapılan görüşmeler doğrultusunda elde edilen veriler TRT Türk halk müziği repertuvarındaki kayıtlarla karşılaştırılmış ve müzikal farklılıklar ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir.

Gök Akyıldız (2020), “Bir Türkünün Doğuş Hikâyesi” başlıklı çalışmada, yörede icra edilen ve gerçek bir olay sonucu yakılan “Ay Deresi” türküsünü derlemiş; bu türküyü varyantları olarak değerlendirdiği “Devrent Deresini Duman Bürüdü” ve “Devrent Deresi” türküleriyle birlikte ele almıştır. Çalışmada söz konusu türkülerin hikâye, söz ve ezgi yapıları karşılaştırmalı olarak incelenmiş; benzerlik ve farklılıklar üzerinden varyantlaşma süreci değerlendirilmiştir.

Gün Duru (2015), “Türk Halk Müziği Ezgilerinde Varyantlar: Isparta – Burdur Örneği” adlı çalışmada, TRT Türk halk müziği repertuvarına kayıtlı Isparta yöresine ait beş ve Burdur yöresine ait üç türküyü ele alarak bu türkülerin ezgisel, sözel ve ritmik yapıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelemiştir. Araştırmada, türkülerin geçirdiği değişimler varyantlaşma bağlamında değerlendirilmiş ve yöresel müzik anlayışlarının bu süreçteki rolü ortaya konulmuştur.

Güven (2013), “Türkülerin Varyantlaşması” adlı çalışmada türkü varyantlaşmasını kavramsal bir çerçevede ele almış; türkü sözlerinde, ezgilerinde ve usullerinde meydana gelen varyantlaşma biçimlerini incelemiştir. Ayrıca, varyantlaşmanın nedenlerine değinerek TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan bazı türkülerini varyant örnekleri olarak sunmuş ve varyantlaşma olgusunu bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmiştir.

Altınay (2013), “Türkiye ve Kuzey Doğu Bulgaristan Deliorman Türkülerinin Kına Havalarında Bir Varyant Üzerine İnceleme: Ak Bakırlar Susuz Kaldı” adlı çalışmada, Anadolu ve Kuzey Doğu Bulgaristan Deliorman bölgesinde düğün ve kına havası olarak bilinen “Ak Bakırlar Susuz Kaldı” türküsünün varyantlarını derlemiş; bu varyantları ezgi ve söz yapısı bakımından karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Çalışma, kültürel etkileşim ve coğrafi dolaşımın varyantlaşma üzerindeki etkisini ortaya koyması bakımından dikkat çekmektedir.

Akdeniz (2011), “Ormancı Türküsünün Makedonya ve Türkiye Türklerindeki Varyant ve Versiyonları” adlı çalışmada, “Ormancı” türküsünün Makedonya Türklerinden Türkiye Türklerine taşınmış olabileceği varsayımı üzerinden hareket etmiş; türkülerin hikâye ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Bu çalışma, türkülerin coğrafi hareketliliği ve kültürlerarası dolaşımı bağlamında varyantlaşma sürecine ışık tutmaktadır.

Coşkun Elçi (2011) ise “Sözel ve Müzikal Varyantlaşma: Manilerin Türkü İçindeki Dönüşümleri” adlı çalışmada sözlü gelenek ve geleneksel müziğin aktarımı bağlamında varyant oluşumunu ele almış Türk halk müziği repertuvarına kayıtlı farklı yörelere ait 17 mâni türküsünü incelemiştir. Çalışmada, öncelikle türkülerin söz yapısı ve içerikleri değerlendirilmiş; ardından ölçü, ses genişliği ve değiştirici işaretler gibi müzikal unsurlar üzerinden varyantlaşma süreci analiz edilmiştir.

Bu belirtilen ilgili çalışmalar, Türk halk müziğinde varyantlaşmanın tek boyutlu bir olgu olmadığını; yöresel müzik anlayışları, icra pratikleri, sözlü aktarım süreçleri ve kültürel etkileşimler

doğrultusunda çok katmanlı bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Mevcut çalışma ise bu literatürden hareketle, varyantlaşma olgusunu yalnızca yöresel ya da tematik örneklerle sınırlamadan TRT Türk halk müziği repertuvarına kayıtlı türkülerin ezgi, ritim ve şiir yapıları bakımından karşılaştırmalı ve bütüncül bir yaklaşımla ele alarak sistematik bir varyant incelemesi sunmayı ve bu yönüyle alana özgün karşılaştırmalı veriler kazandırmayı amaçlamaktadır.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Araştırmanın bulgularının veriliş sırası araştırma sorularının sırasına göre düzenlenmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında ele alınan, ezgisi ve sözleri benzeyen türkülerin ezgi, ritim ve şiir yapıları nasıldır, ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Çalışmada 100 türkü incelenmiş, ezgisi ve sözleri benzeyen 34 türkünün künye bilgileri Tablo 1’de belirtilmiştir.

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No: 590 Lofça'nın Ardında Kaya (1)	Hatay	Mehmet İpekçi	Muzaffer Sarı- sözen	10.12.1947	Muzaffer Sa- rısözen
No: 590 Lofça'nın Ar- dında Kaya (2)	Rumeli	Tanburacı Os- man Pehlivan	Muzaffer Sarı- sözen	---	Muzaffer Sa- rısözen
No: 3437 Cemile'nin Gezdiği Dağlar Meşeli	Denizli (Acıpa- yam)	Hüseyin Akte- kin	Özay Gön- lüm	----	Özay Gön- lüm
No: 1760 Cemile'min Geçtiği Yollar Meşeli	Denizli (Acıpa- yam)	Talip Özkan	Adnan Ataman	1964	Adnan Ata- man
No: 4989 Biberim Karabiberim	Çankırı	İsmail Erök- tem	Durmuş Yazı- cıoğlu	---	Nuri Esen- türk
No: 2844 Biberim Karabiberim	Çankırı	İsmail Erök- tem	Ahmet Yamacı	1949	Ahmet Ya- macı
No: 90 Bahçe Duvarından Aş- tım	Kırşehir	Neşet Ertaş	Eyüp Gök- kem	---	Eyüp Gör- kem
No: 22 Evlerinin Önü Marul	Kırşehir	Muharrem Er- taş	Nida Tüfekçi	14/11/1969	Nida Tüfekçi
No: 2703 Berber Dükkanına Vardım	Nevşehir (Ür- güp/Mustafa Paşa)	Ömer Süzer	Ankara Devlet Konservatuvarı	30/07/1941	Hikmet Ta- şan
No: 5014			Trt Müzik		

Berber Dükkanına Vardım	Orta Anadolu	Ahmet Çubukluoğlu	Dai. Bşk. Thm. Md.	----	İlkim Eylül İlk
No: 361 İndim Yarın Bahçesine Gül Açmış	Elâzığ	Faik Buz Mevlüt Canaydın	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No:2201 Meclisinde Mail Oldum	Diyarbakır	Celal Güzel-ses	Plaktan Alındı	----	Mehmet Özbek
No: 3552 Çattılar Gazan Daşını	Uşak (Eşme)	Fadime Kılınç Mediha Kılınç	Celal Vural Gülseren Aygün	---	Celal Vural
No: 3729 Çattılar Gazan Taşını	Afyon (Sincanlı)	İbrahim Hıdırbozan	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	---	Süleyman Yıldız
No: 3419 Et Aldım Elim Yağlı	Denizli	Özay Gönülüm	Özay Gönülüm	----	Özay Gönülüm
No: 2645 Et Aldım Elim Yağlı	Denizli (Buldan)	Rıfat Yüce	Nihat Kaya	----	Nihat Kaya
No: 2985 Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir	Erzincan (Kemaliye- Eğin)	Mustafa Özgül	Mustafa Özgül	----	Mustafa Özgül
No: 2280 Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir	Erzincan (Kemaliye- Eğin)	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No: 477 Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez	Sivas	Aşık Ali İzzet Özkan	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No:1562 Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez	Sivas	Feyzullah Çınar	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	21/07/1977	Nida Tüfekçi
No: 243 Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı)	Bursa	Hüsni Ortaç	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No: 4695 Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendesini)	Bursa	Hüsni Ortaç	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No: 1238 Sendeki Kaşlar Bende De Olaydı	İstanbul	Nuri Halil Poyraz	Muzaffer Sarısözen	20/08/1951	Muzaffer Sarısözen
No: 1650 Sendeki Kaşlar Bendolsa	Manisa	Haydar Bayçın	Nida Tüfekçi	---	Nida Tüfekçi
No: 72 Bahçalarda Kum Darı	Muğla/Fethiye	Mustafa Coşkun	Mustafa Hoşsu	---	Mustafa Hoşsu

No: 2653 Bahçelerde Kum Darı	Burdur /Altınyayla (Dirmil)	Emin Demirayak Mehmet Ali Kayabaş	Sümer Ezgü	19/04/1984	Sümer Ezgü
No: 2010 Ardıç Arasında Bi- ten Budaklar	Afyon/Dinar	Saffet Uysal	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	--/03/1978	Ateş Köyoğlu
No: 5173 Yayla Yollarına Yokuş Dediler	Burdur Altınyayla/Dirmil	Kadir Türen	Sarper Özsan Ülkün Ay- doğdu	08/09/1967	Ferhat Er- dem
No: 4098 Kırmızı Gülün Adı Var	Rumeli	Aşık Ali Tanburacı	Trt Müz. Dai. Başk. Thm. Md.	---	Trt Thm Repertuar Kurulu
No: 1174 Kırmızı Gül Al Bayle- yor	Edirne/Keşan	Emrullah Gürses	Muzaffer Sarısözen	24/11/1948	Muzaffer Sarısözen
No: 2575 Bülbülüm Bağ Gezerim	Elâzığ	Hafız Osman Öge	Banttan Yazıldı	1970	Mehmet Özbek
No: 0 Şu Dağları Delmeli	Malatya	Fahri Kayahan	Trt. Müz. Dai. Bşk.	---	Trt Müz. Dai. Bşk.
No: 1883 Yemenimi Al İsterim	Çankırı	Ahmet (Dobi) Al- tuner	Ankara Devlet Konserva- tuvarı	31/07/1945	Ateş Köyoğlu
No: 3160 Sarayburnu'nun Ufak Tefek Taşları	Bartın	Muzaffer Özden	Ali Canlı.	1953	Ali Canlı.

Tablo 1. Araştırma kapsamında incelenen, ezgisi ve sözler benzer 34 türküye ilişkin bilgiler.

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No: 590	Kırık Hava	Muhayyer Kürdi		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=110
No: 590	Kırık Hava	Muhayyer Kürdi		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=100

Tablo 2. Lofça'nın Ardında Kaya (1) ve Lofça'nın Ardında Kaya (2) türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri.

Lofça'nın Ardında Kaya (1) türküsünün yöresi Hatay ve Lofça'nın Ardında Kaya (2) türküsünün yöresi Rumeli olarak kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin Muhayyer Kürdi makamı dizisinde olup ritim yapılarının 9/8'lik, düzümlerinin (2+2+2+3) ve tempolarının da 100 ile 110 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, Lofça'nın Ardında Kaya (Hatay) türküsünün en pes sesi re en tiz sesi fa olmak üzere on ses, Lofça'nın Ardında Kaya (Rumeli) türküsünün en pes sesi fa# ve en tiz sesi sol olmak üzere dokuz ses

aralığına sahip olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar nota 1-2’de verilmiştir.

Nota 1. Lofça'nın Ardında Kaya (Hatay).

Nota 2. Lofça'nın Ardında Kaya (Rumeli).

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Nota 1'in 1. ölçüsünde söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında; 1. derece sol sesiyle başlayıp la, si, do, re sesleri kullanılarak çıkıcı bir hareket göstermekte olduğu aynı şekilde nota 2'de de yine 1. derece "sol" sesiyle başlayıp la, si, do, re sesleriyle çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Türkülerin 1. ölçülerinin tartım yapılarında küçük farklılıklar olsa da kullanılan sesler ve tartımları genel olarak benzerlik göstermektedir. Nota 1'in 1. ölçüsünde 3. derece si sesi değiştirici işaret olarak bemol 2, nota 2'de ise değiştirici işaret almayarak naturel bir yapıda olduğu görülmektedir. Fakat nota 2'de ki türkünün notası genel incelendiğinde, içerisinde bemol 2 kullanıldığı görülmüştür. Nota 1 ve 2'nin 2. ölçüleri incelendiğinde 2. derece la sesiyle başladıktan sonra 4. Derece do sesine çıkıcı bir hareket göstererek fa# sesine inici sol sesine ise çıkıcı bir hareket gösterdiği ve 2. ölçülerinde de tamamen aynı sesler ve tartımların kullanıldığı görülmektedir. Türkülerin 3. Ölçüleri incelendiğinde 2. derece la sesiyle başlayarak do sesine çıkıcı bir hareket göstererek sol sesine inici bir yapıda olarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Fakat nota 1'de sol sesinden sonra en pes re sesine kadar inici, nota 2'de ise sol karar sesinde kalarak farklılık gösterdikleri görülmüştür. Türkülerin 4. ve 5. Ölçüleri incelendiğinde 1. ve 2. Ölçülerle aynı ezgi yapısında oldukları fakat 6. ölçülerine farklılık gösterdikleri görülmektedir. Nota 1'in 6. ölçüsünde 2. derece la sesi kullanılmış ve ara saz bölümü eklenerek çıkıcı olarak 4. 5. 6. ve 7. derece re, do, re, mi sesleriyle devam etmiş, nota 2'nin 6. ölçüsünde ise 1. derece la sesinde kaldığı görülmüştür. Türkülerde benzer tartımların, hemen hemen aynı seslerin kullanıldığı ve hecelerinin ezgisel dağılımının bile benzer yapıda olduğuna görülmektedir.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 590	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Bentleri ikilik, bağlantıları dörtlük, katma sözler barındıran tü-rküler	Türkü
No: 590	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Bentleri ikilik, bağlantıları dörtlük, katma sözler barındıran tü-rküler	Türkü

Tablo 3. Lofça'nın Ardında Kaya (1) ve Lofça'nın Ardında Kaya (2) türkülerinin şiir özellikleri.

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 8'li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, iki türkünün de bentlerinin iki dizeli ve bağlantılarının da dört dörtlük olup şekil bakımından benzerlik gösterdiği ve içinde de katma sözler barındırdığı görülmektedir. Türkülerin nazım türü ‘Türkü’ olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Lofçanın Ardında Kaya

Lofça'nın ardında kaya (aman aman)

Kayadan bakarlar aya

bağlantı:

Canım Lofça'lı Lofça'lı

Doldur fincanı fincanı

A canım yandım Lofça'lı

Takalım altın kopçalı

Lofçanın Ardında Kaya

Lofça'nın ardında kaya (aman aman)

Kayadan bakarlar aya

bağlantı:

Canım Lofça'lı Lofça'lı

Doldur fincanı fincanı hadi gel

Kuzum Lofça'lı salla da fıstanı

Takalım altın kopçalı

Hatay ve Rumeli olarak farklı yörelerde kayda alınan türkülerin isimleri benzerlik gösterdiği gibi söz bölümlerinin ilk iki dizesinin aynı olup bent aralarında yer alan bağlantı kısmının ise yine benzerlik gösterdiği fakat bazı farklılarda bulundurdıkları görülmektedir. Bu farklılıklar Lofça'nın Ardında Kaya (2) türküsünün, bağlantı bölümünün ikinci dizesinin sonuna “hadi gel” eklenmiş ve ayrıca iki türkünün de bağlantı bölümlerinin üçüncü dizeleri yukarıda da görüldüğü gibi farklılık göstermektedir. Ancak iki türkünün de genel olarak sözlerine bakıldığında bent ve bağlantı bölümlerinde büyük oranda benzerlik görülmektedir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında ele alınan, ezgisi farklı ve sözleri benzeyen türkülerin, ezgi, ritim ve şiir yapıları nasıldır, ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Çalışmada 100 türkü incelenmiş, ezgisi farklı ve sözleri benzeyen 34 türkünün künye bilgileri Tablo 4’ de belirtilmiştir.

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1103 Havuz Başının Gülleri	Elâzığ	Yöre Ekibi	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen

No: 1100 Havuz Başının Gülleri	Erzincan	Yöre Ekibi	Muzaffer Sarısözen	07/03/1949	Muzaffer Sarısözen
No: 1255 Seher Vakti Kalkan Kervan	Ankara (Çubuk/ Karaköy)	Burhan Gökalp	Burhan Gökalp	1974	Nida Tüfekçi
No: 3632 Seher Vakti Kalkan Kervan	Erzincan (Tercan)	Aşık Davut Sulari	Plaktan Yazıldı	----	Kubilay Gökmetaş Engin Değirmenci
No:3931 Arpa Buğday Daneler	Orta Anadolu	Yöre Ekibi	Trt Ankara Rad. Thm.Md.	----	Yaşar Ay- baş- Ümit Bekizağa
No:1377 Arpa Buğday Dane- ler	Yozgat (Akdağma- deni)	Aysel Sezer Tüfekçi	Nida Tüfekçi	----	Nida Tüfekçi
No:647 Bir Yiğit Gurbete Gitse	Kırıkkale (Keskin)	Bahri İlhan	Yücel Paşmakçı	01/12/1973	Soner Özbilen
No:2067 Bir Yiğit Gurbete Düşse	Erzincan (Tercan)	Aşık Davut Sulari	Trt İstanbul Rad. Thm. Md.	31/05/1976	Yücel Paş- makçı
No:2076 Aliş'imin Kaşları Kare	Rumeli	Kemal Altinkaya	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No:2203 Mustafam Kaşların Kara	Kütahya	Ahmet Akıncan	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen (1938)
No:4131 Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya	Orta Anadolu	Hüdaî Şahin	Banttın Yazıldı	----	Yücel Paşmakçı
No:456 Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya	Aksaray	Ahmet Gürses	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No:2133 Yağar Yağmur Yer Yaş Olur	Denizli (Tavas)	Zabıtcı Mehmet Oral	Talip Özkan	----	Adnan Ataman
No:3023 Yağmur Yağar Yer Yaş Olur	Adıyaman	Aziz Çelik	Mehmet Seske	----	Mehmet Seske
No:83 Çayın Öte Yüzünde	Manisa (Selendi)	Selim Önder	Ahmet Yamacı	----	Ahmet Yamacı
No:530 Çayın Öte Yüzünde	Elâzığ	Nurettin Balcı Nejdet Eşkinat	Muzaffer Sarısözen	27/7/1953	Muzaffer Sarısözen
No:3982 Çay İçinde Adalar	Erzincan	Yöre Ekibi	Trt Erzurum Rad. Thm. Md.	----	Salih Turhan
No:459 Çay İçinde Adalar	Erzincan	Mukim Tahir	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen

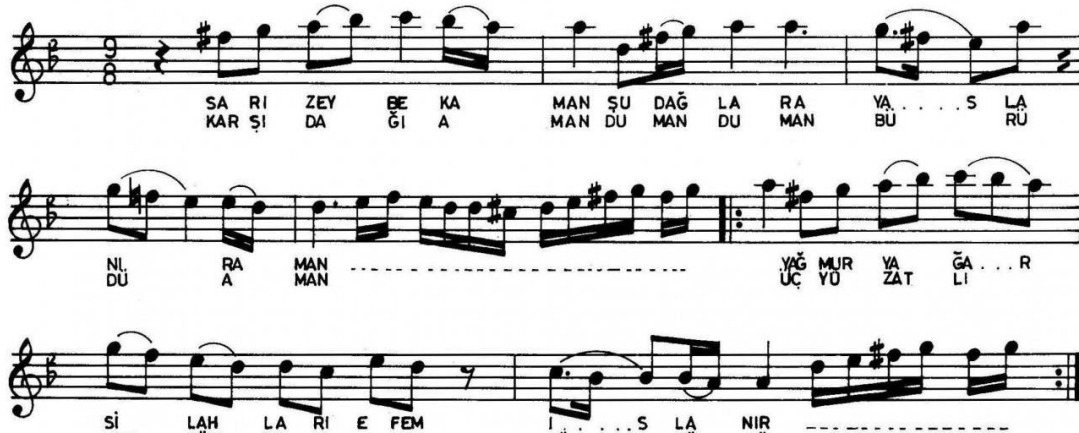
No:4476 Odam Sıva Tutmuyo	Konya Çumra/Alkaran	Mehmet Yozgatlı	Ankara Devlet Kon- servatuvanı	09/07/1940	Altan Demirel
No:3687 Odam Kireç Tut- muyo	Manisa (Gördes)	Niyazi Emre	Ahmet Günday	04/05/1973	Ahmet Günday
No: 3625 Bizim Bağlar Buradadır	Erzincan Kemaliye/Eğir	Osman Nizamoğlu	Mustafa Özgül	---	Mustafa Özgül
No: 2160 Bizim Bağlar Buradadır	Erzincan Ilıç/Bağıstaş Köyü	İsmet Macun	İsmet Macun	12/07/1984	Erkan Sürmen
No:179 Ekin Ektim Çöllere	Samsun / Ladik	Kadir Üstündağ	Ahmet Yamacı	01/04/1973	Ahmet Yamacı
No: 3950 Ekin Ektim Çöllere	Tokat / Reşadiye	Murat Akkaya	Yücel Paşmakçı	1987	Yücel Paşmakçı
No:1310 Altını Bozduyayım	Bursa/ Orhaneli	Mehmet Ali Aydoğdu	Anlara Devlet Kon- servatuvanı	22/07/1947	Ateş Köyoğlu
No: 1287 Altını Bozduyayım	Giresun	Bicoğlu Osman Gökçe	İstanbul Devlet Kon- servatuvanı	---	Yücel Paşmakçı
No: 1421 Bahçalarda Mor Meni	Gaziantep	Yöre Ekibi	Ahmet Yamacı	---	Ahmet Yamacı
No: 4348 Bahçalarda Mor Meni	Ordu/Fatsa	Dursun Karaduman	Ankara Devlet Kon- servatuvanı	20/07/1943	Hale Gür
No: 495 Ay Doğar Sini Sini	Diyarbakır	Tarık Çıkıntaş	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 920 Ay Doğar Sini Sini	Eskişehir/Gökçeoğlu Köyü	Bektaş Şahin	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 4521 Ayağına Giymiş Kara Yemeni	Kütahya/ Altıntaş Köyü	Mustafa Çetin	Ankara Devlet Kon- servatuvanı	01/07/1938	Altan Demirel
No: 363 Ayağına Giymiş Kara Yemeni	Şanlıurfa	Cemil Cankat	Muzaffer Sazısözen	---	Muzaffer Sazısözen
No:1652 Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır	Rumeli	Tanburacı Osman Pehlivan	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 5095 Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır	Ege	Selim Sırrı Tarcan	Basılı Yayın	1924	Süleyman Şenel

Tablo 4. Araştırma kapsamında incelenen ezgisi farklı, sözleri benzer 34 türkçe ilişkin bilgiler.

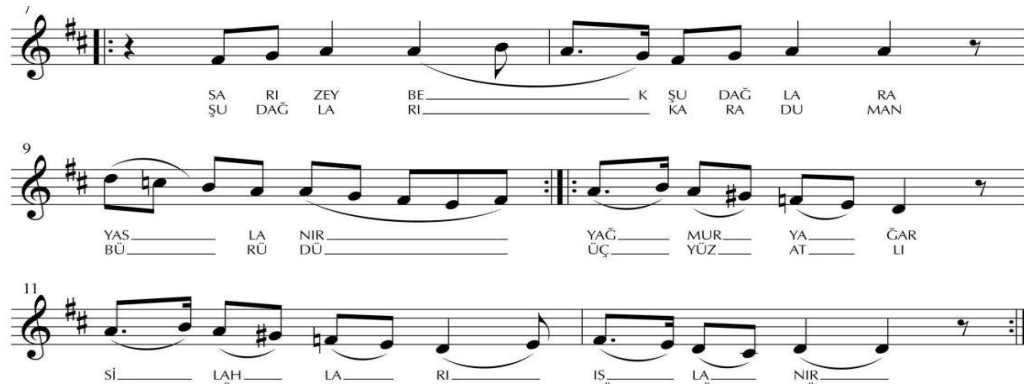
Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1652	Kırık Hava	Hüseyini		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=132
No:5095	Kırık Hava	Zavil		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=118

Tablo 5. Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652) ve Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095) türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri.

İsim benzerliğine sahip Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652) türküsünün yöresi Rumeli ve Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095) türküsünün yöresi Ege olarak farklı yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652) türküsünün Hüseyini makamı dizisinde, Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095) türküsünün ise Zavil makamı dizinde olup farklı makam dizisinde oluştukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapılarına bakıldığında iki türkünün de 9/8'lik olup benzerlik ve tempolarının ise yaklaşık 132 ile 118 bpm olarak farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652) türküsünün en pes sesi La ve en tiz sesi Do olmak üzere on ses aralığına, Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095) türküsünün en pes do ve en tiz re sesi olmak üzere dokuz ses aralığına sahip olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar nota 3 ve 4'te verilmiştir.

Nota 3. Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652).

Nota 4. Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095).

Araştırmada elde edilen verilere göre, nota 3 ve 4'te verilen türkülerin ezgisel yapıları farklılık ve ritimsel yapılarının ise benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ezgi yapısındaki farklılık sebebiyle de iki türkünün melodi yapısının farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer bir farklılık ise türkülerin sözlerinin ilk dörtlüklerinin aynı olmasına rağmen nota 3'te "aman" gibi katma söz ve ara saz eklenerek nota 4'ün 3 ölçüsüne karşılık, nota 1'in 4 ölçüsüyle oluşturularak bundan dolayı da iki türkünün ezgisel olarak birbiriyle farklılık oluşturduğu görülmektedir. Nota 3'ün 1. ölçüsü incelendiğinde dörtlük sus ve devamında fa#, sol sesleriyle başlayarak 10. Derece do sesine çıkıcı bir hareketle 2. ölçüdeki re sesine kadar inici bir yapıda olup la sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Söz yapısı olarak nota 3'ün ilk 2 ölçüsüne karşılık gelen nota 4'ün ilk 2 ölçüsü incelendiğinde ise sekizlik sus ve fa sesiyle başlayıp sol, la, si sesleriyle çıkıcı bir yapıda olup 2. ölçü incelendiğinde inici ve sonrasında la sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmüştür. Nota 4'ün incelenen bu ölçüleri nota 3'te kullanılan seslerin pes oktav seslerine benzerlik gösterse de makam, nota değerleri ve nota 3'te do, re sesleri kullanılıp nota 4'te kullanılmamasıyla melodi yapısında farklılık görülmektedir. Nota 3'ün 3. ve 4. ölçüleri incelendiğinde 7. derece sol sesiyle inici ve sonrasında 8. derece la sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmüştür. 4. ölçüde de inici bir hareket göstererek 5. ölçüde ise ara saz bölümü eklenerek çıkıcı bir yapıda olduğu görülmektedir. Nota 4'ün ve nota 3'ün 3. ve 4. ölçüsüne karşılık gelen 3. ölçüsü incelendiğinde 4. derece re sesiyle inici bir özellik göstererek fa# sesinde kaldığı ve nota 3'teki gibi bir ara saz bölümünün olmadığı görülmüştür. İncelenen bu ölçüleri yine aynı şekilde ses aralığı ve nota değerleri ve tartım şekilleri bakımından melodi yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Nota 3'ün 5, 6 ve 7. ölçüleri, nota 4'ün 4, 5 ve 6. ölçüleri incelendiğinde de bu durum geçerli olmaktadır. Nota 3'ün 5. ölçüsünde fa# ve sol sesleriyle söze başlayıp sıralı bir şekilde do sesine kadar çıkıcı bir hareket gösterdikten sonra 7. ölçüdeki la sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Sonrasında ise çıkıcı bir ara saz bölümünün eklendiğini görülmektedir. Nota 4'ün 4. ölçüsü incelendiğinde la, si sesleriyle çıkıcı olup devamında re sesine kadar inici bir hareket göstermektedir. 5.ölçü incelendiğinde yine la ve si sesiyle başladıktan sonra re sesine inici bir hareket göstererek 6. ölçüdeki mi sesine çıkıcı be devamında inici olup en sonunda re sesinde kaldığı görülmektedir. Yine nota 3'te olduğu gibi bir ara saz bölümünün eklenmediği görülmektedir. İncelenen bu ölçülerde de iki türkü arasında özellikle ses aralıkları ve bundan ötürü kullanılan sesler, makam dizisi ve tartım şekilleri farklılığın oluşmasında son derece etkili oldukları görülmüştür. Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde hayli benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları Tablo 6'da verilmiştir.

Repertuar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 1652	Yiğitlik-Kahramanlık	11'li hece ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu, katma söz barındıran türküler	Türkü
No: 5095	Yiğitlik-Kahramanlık	11'li hece ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu türküler	Türkü

Tablo 6. Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652) ve Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095) türkülerinin şiir özellikleri.

Türkülerin şiir konusu yiğitlik-kahramanlık olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 11'li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentleri üçlük ve bağlantılarının da iki dizeden oluşarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652) türküsünde katma sözlerde görülmektedir. İki türkünün de nazım türü "türkü" olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz

benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır

Sarı zeybek aman şu dağlara yaslanır aman
Yağmur yağar silahları (efem) ıslanır
Bir gün olur aman deli gönül uslanır aman

bağlantı:

Eyvah olsun telli de doru efem şanına
Eğil bir bak mor cepkenin efem kanına

Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır

Sarı zeybek şu dağlara yaslanır
Yağmur yağar silahları ıslanır
Bir gün olur deli gönül uslanır

bağlantı:

Yazık olsun telli doru şanına
Eğil bir bak mor cepkeni kanına

Rumeli ve Ege olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken üçlüklerle kurulu bentleri ve bağlantıları incelendiğinde de benzerlik göstermektedir. Türkülerin üç dizesi de aynı olup sadece Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:1652) türküsünde bulunan, birinci dizede “aman”, ikinci dizede “efem” ve üçüncü dizedeki “aman” katma sözleri, Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:5095) türküsünde bulunmayarak farklılık göstermektedir. Türkülerin bağlantıları incelendiğinde, Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:1652) türküsünün birinci dizesinde “eyvah olsun” yerine, Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:5095) türküsünde “yazık olsun” şeklinde farklılaşma görülmektedir. Fakat bağlantı dizelerinin genel olarak benzer olup Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:1652) türküsünün üçüncü dizesinde görülen “efem” katma sözünün bağlantılarında da bulunarak Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:5095) türküsüyle katma söz bakımından farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu incelemelere göre türkülerin bentlerinde ve bağlantılarında görülen söz benzerliklerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında ele alınan, ezgisi benzer ve sözleri farklı türkülerin, ezgi, ritim ve şiir yapıları nasıldır, ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Çalışmada 100 türkü incelenmiş, ezgisi benzer ve sözleri farklı 32 türkünün künye bilgileri Tablo 7’de belirtilmiştir.

Repertuar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Ta- rihi	Notaya Alan
No:2607 Çökertme ’den Çıktım Halil’im	Muğla (Bodrum)	Rüşti Gür	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No:1171 İki Keklik Bir Kayada Ötüyor	Balıkesir	Mustafa Sarı	Muzaffer Sarısözen	22/06/1950	Muzaffer Sarısözen
No:1305 Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın	Bilecik	Rıdvan Cor	Nida Tüfekçi	----	Nida Tüfekçi
No:4921 Oduncular Dağdan Odun İndirir	Uşak	Fadime Kılıç Gülseren Aygün	Nida Esentürk	11/08/1994	Nida Esentürk
No:1459 Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular	Sivas	Nevzat Kara- bıyık	Arif Meşhur	----	Arif Meşhur
No: 3793	Sivas (Divriği)	Muzaffer Şahin		----	Altan Demirel İhsan Öztürk

Çermiğin Altında Büyük Bir Dere			Muzaffer Şahin		
No: 1178 Liverimin Kaytanı	Erzurum	Fethi Rasiloglu	Muzaffer Sarisözen	14/03/1946	Muzaffer Sarisözen
No:1348 Al Almayı Daldan Al	Elâzığ	Vasfi Akyol	Neriman Altın- dağ Tüfekçi	----	Neriman Al- tındağ Tü- fekçi
No: 2615 Değirmen Üstü Çiçek	Malatya (Darende)	Nazmi Özalp	Turhan Kara- bulut	----	Ahmet Yamacı
No: 2451 Bağa Gel Bostana Gel	Orta Anadolu	Ali Çöke	Ömer Şan	----	Nida Tüfekçi
No: 2099 Gova Gova İndirdiler Yazıya	Kırşehir	Neşet Ertaş	TRT Ankara Rad. Thm. Md.	1978	Yücel Paşmakçı
No: 703 Mapushane İçinde Yanıyor	Bartın	Muzaffer Özden	Muzaffer Sarisözen	17/10/1947	Muzaffer Sarisözen
No: 3611 O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)	Kırşehir	Neşet Ertaş	Trt İstanbul Rad. Thm. Md.	1969	Hamdi Özbay
No: 870 Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı	Orta Anadolu	Sabiha Kubilay	İclal Akkaplan	1974	Nida Tüfekçi
No: 2435 Köroğlu Oyun Havası	Burdur/ Yeşilova	Ali Urhan	Salih Urhan	---	Salih Urhan
No: 374 Benden Selam Olsun	Kastamonu	İhsan Ozanoğlu	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 4128 Emir Dağı Birbirine Ulalı	Afyon/ Emirdağ	Ali Ercan	Sümer Ezgü	---	Sümer Ezgü
No: 1114 Meşeler Gövermiş	Ankara/ Kızılcahamam	Cemile Ünler Cemil Orhun	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 2292 Garip Bir Kuştu Gönlüm	Şanlıurfa	Bakır Yurtsever	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 2292 Bağda Güller Açıyor	Şanlıurfa	Cemil Can- kat	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 4711 Kim Görmüştür Güzellerin Vefa- sın	Rumeli	Kemal Altinkaya	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No: 4710 Dağlar Dağlar	Rumeli	Kemal Altinkaya	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen

Viran Dağlar					
No: 269 Mecnunum Leylamı Gördüm	Sivas/ Şarkışla	Aşk Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No: 3845 Bugün Ben Bir Güzel Gördüm	Erzincan	Fidan Engin	Turan Engin	--	Yücel Paşmakçı
No: 238 Gerizler Başı	İzmir /Bergama	Hasan Çakı Efe	Durmuş Yazıcıoğlu	----	Durmuş Yazıcıoğlu
No:4774 Sayıp'ın Toprağı Sıcaktır Sıcak (Yorginin Türküsü)	İzmir/Karaburun /Saip	Selahattin Zorlu	Yıldırım Aytaç	12.02.2008	Nihat Kaya
No:1334 De Get Bayburt	Şanlıurfa	Yılmaz Kayral Hayri Erkaslan	İzzet Altınmeşe	24.10.1976	Mehmet Özbek
No:3823 İğne Attım Tar- laya	Gaziantep	Halil Beydilli	Emin Turgay	---	Altan Demirel
Gesi Bağlarında Dolanıyorum No: 631	Kayseri	Ahmet Gazi Ayhan	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No: 1498 Ay Doğar Aşmak İster	Orta Anadolu	Cevdet Türkay	Ahmet Yamacı	---	Ahmet Yamacı
No: 2821 Eşrefoğlu Al Haberı	Kars/Sarıkamuş	Kurbani Kılıç	Trt. Ankara Rad. Thm.Md.	---	Sadettin Gürhan
No: 3070 Güzelliğin On Par'etmez	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Trt. Müz. Dai. Bşk. Thm. Md.	05.01.1988	Ali Canlı

Tablo 7. Araştırma kapsamında incelenen ezgisi benzer, sözleri farklı 34 türküyeye ilişkin bilgiler.

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No: 2821	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	Yaklaşık ♩=90
No: 3070	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	Yaklaşık ♩=95

Tablo 8. Eşrefoğlu Al Haberı ve Güzelliğin On Par'etmez türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri.

Eşrefoğlu Al Haberı türküsü Kars/Sarıkamuş ve Güzelliğin On Par'etmez türküsü Sivas/Şarkışla olarak kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin makam dizileri incelendiğinde, iki türkünün de Hüseyni makamı olup aynı makam dizisine sahip oldukları

görölmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, yine aynı şekilde 4/4 olarak benzer ölçülerde olup ve tempolarının da yaklaşık 90 ile 95 bpm olarak benzerlik gösterdiği görölmektedir. Türkülerin ses genişlikleri incelendiğinde, Eşrefoğlu Al Haberi türküsünün en pes sesi la ve en tiz sesi sol olmak üzere yedi ses, Güzelliğin On Par'etmez türküsünün en pes sesi sol ve en tiz sesi sol olmak üzere sekiz ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ezgi ve ritim yapısında genel olarak benzerlik gösteren türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar nota 5 ve 6'da verilmiştir.

EŞ RE FOĞ LU AL HA BE Rİ
BİZ E REN LER GER ÇE Ğİ YİZ
A DEM VAR DIR CIS Mİ SE MİZ

EŞ RE FOĞ LU AL HA BE Rİ
BİZ E REN LER GER ÇE Ğİ YİZ
A DEM VAR DIR CIS Mİ SE MİZ

BAH ÇE Bİ ZİZ GÜL BİZ DE DIR
HAS BAH ÇE NİN Çİ ÇE Ğİ YİZ
AB DEST A LIR OL MAZ TE MİZ

BİZ DE MEV LA NİN KU LU YUZ
HA CI BEK TAŞ KÖ ÇE Ğİ YİZ
HAL KI DEH LEY LE MEK NE MİZ

YET MİŞ İ Kİ DİL BİZ DE DIR Savaş AKBIYIK

Nota 5. Eşrefoğlu Al Haberi.

GÜ ZEL Lİ ĞİN ON PA RET MEZ
GÜ ZEL Lİ Ğİ N ON PA RET MEZ
TA Bİ RİN SİĞ MAZ KA LE ME
TA Bİ RİN SL Ğ MAZ KA LE ME
Kİ MO KUR DU KİM YA ZAR Dİ
Kİ MO KUR DU KİM YA ZAR Dİ
GÜ ZEL YÜ ZÜN GO RÜN MEZ Dİ
GÜ ZEL YÜ ZÜ N GO RÜ N MEZ Dİ
SEN DE NAL DİM BU FER YA Dİ
SENDE NAL Dİ M BU FE R YA Dİ

BU BEN DE Kİ AŞ KO L MA SA
EĞ LE NE CEK YAR BU LA MAM
DİRDİN DER MAN DİR YA RE ME
İS MİN YA YIL MAZ A LE ME
BU DÜ ĞÜ MU KİM CÖ ZER Dİ
KO YUN KUR Dİ LE GE ZER Dİ
BU ASK BEN DE Dİ Rİ L MEZ Dİ
GÜ LE KİY MET VE RİL MEZ Dİ
BU İ MİŞ DÜN YA Nİ N TA Dİ
A NİL MAZ Dİ VEY SEL A Dİ

GÖĞ NİM DER Kİ KÖŞ KOL MA SA
EĞ LE NE CEK YER BU LA MAM
A ŞIK LAR DA MES KOL MA SA
İS MİN YA YIL MAZ A LE ME
Fİ KİR BAŞ KA BAŞ KOL MA SA
KO YUN KUR Dİ LE GE ZER Dİ
A ŞIK VE MA ŞUK OL MA SA
GÜ LE KİY MET VE RİL MEZ Dİ
O SA NA A ŞIK OL MA SA
A NİL MAZ Dİ VEY SEL A Dİ

Nota 6. Güzelliğin On Par'etmez.

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Nota 5'in söze giriş ezgisinin 1. ve 2. ölçülerine bakıldığında, 1. ölçüde dörtlük sus ve 6. derece fa# sesiyle başlayıp 7. derece sol sesine çıkıcı bir hareketle, mi sesine inici, tekrar sol sesine çıkıcı, 2. ölçüde de fa# sesinden 4. derece re sesine inici bir hareketle ve devamında da benzer seslerle çıkıcı inici hareket göstererek re sesinde kaldığı görülmüştür. Aynı türkünün 3. ve 4. ölçüleri de aynı olup sadece 4. ölçünün sonunda re yerine do sesinde kalış yapmıştır. Buna karşılık nota 6'nın söze giriş ezgisinin ilk 4 ölçüsü incelendiğinde, nota 5'in ilk 4 ölçüsüyle benzerlik göstermektedir. Nota 6'nın 1. ölçüsünde yine dörtlük sus ve 6. derece fa# sesiyle başlayıp 7. derece sol sesine çıkıcı bir hareketle mi sesine inici, 2. ölçüde de nota 5'te olduğu gibi fa# sesinden sonra inici-çıkıcı hareketler göstererek re sesinde kaldığı görülmektedir. 3. ve 4. ölçülere bakıldığında 1. ve 2. ölçülerle ezgisel olarak hemen hemen benzer olup sadece tartım şekillerinde farklılıklar görülmekte ve buna bağlı olarak araya eklenen sesler meydana gelmektedir. Yani 1. ölçüdeki 5. derece mi sesi, 3. ölçüde fa, sol, mi şeklinde görülmekte ve bu durum 2. ve 4. ölçüler için de geçerli olmaktadır. İki türkünün de ilk 4 ölçüsünde tartım farklılıkları ve bu sebeple araya eklenen seslerde küçük farklılıklar görülse de bu sesler birbirine yakın aralıkta sesler olup ezgisel olarak benzerlik göstermektedir. Nota 5'in 5. ölçüsü incelendiğinde dörtlük sus ve re, mi sesleriyle çıkıcı bir hareketle, devamında mi, do, re, mi sesleriyle inici-çıkıcı hareket gösterip 6. ölçüde de 4. derece re sesiyle si sesine inici, devamında yine inici-çıkıcı hareketler göstererek la karar sesinde kalmıştır. Nota 6'nın 5. ve 6. ölçüleri yine nota 5 ile benzerlik göstermektedir. 5. ölçüde aynı şekilde dörtlük olup fakat re sesiyle değil, doğrudan mi sesiyle başlayarak diğer türküde de olduğu gibi benzer tartım ve sesler kullanılarak do sesine inici, mi sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmüştür. 6. ölçü de yine aynı şekilde tartım farklılıkları olsa da yakın aralıkta sesler ve ezgi motifi kullanılmıştır. Nota 5 ve 6'nın 7, 8, 9 ve 10 ölçüleri incelendiğinde de aynı şekilde tartımlarında ve araya eklenen seslerde küçük farklılıklar olsa da ezgi motifleri oldukça benzerlik göstererek iki türkünün de 10. ölçülerinde, 2. derece si sesinde sonra la karar sesinde kaldıkları görülmektedir. İncelenen türkülerin ses aralıkları, nota değerleri ve tartım şekillerinde küçük farklılıklar olsa da ezgisel olarak iki türkü oldukça benzerlik göstermektedir.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları Tablo 9'da verilmiştir.

Repertuar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 2821	Aşk-Sevda	8'li hece ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları son dizede değişkenlik gösteren türküler	Türkü
No: 3070	Aşk-Sevda	8'li hece ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları son dizede değişkenlik gösteren türküler	Türkü

Tablo 9. Eşrefoğlu Al Haberi ve Güzelliğin On Par'etmez türkülerinin şiir özellikleri.

Türkülerin şiir konusu "aşk-sevda" olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 8'li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da her iki türkünün de bentlerinin dörtlüklerle kurulu olup, bağlantılarının son dizelerde değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Konusu, hece ölçüsü ve şekil bakımından oldukça benzerlik gösteren türkülerin, nazım türleri incelendiğinde de "türkü" olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Şiir yapısında benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde ise tamamen birbiriyle farklılık göstermektedir. Her iki türkünün de sözleri aşağıda verilmiştir.

Eşrefoğlu Al Haberi

Eşrefoğlu al haberi
Bahçe biziz gül bizdedir
Bizde Mevla'nın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir

Güzelliğin On Par'etmez

Güzelliğin on par'etmez
Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Göğnümdeki köşk olmasa

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türküler, zaman içerisinde bulundukları bölgelerde meydana gelen toplumsal ve kültürel değişimlere uyum sağlayarak yazılı ve sözlü aktarım geleneği çerçevesinde varlıklarını sürdürmektedir. Özellikle sözlü aktarım sürecinde yaşanan değişimler türkülerin sözlerinde, ezgilerinde ve kimi zaman hem ezgi hem de söz yapılarında görünür biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, birbirinin varyantı olduğu düşünülen türkülerin müzikal ve şiirsel açıdan incelenmesi, Türk halk müziğinde varyantlaşma olgusunun anlaşılması açısından önemli veriler sunmaktadır.

Ezgisi ve sözleri bakımından benzerlik gösteren Lofça'nın Ardında Kaya adlı türkü örneklerinde, şiir ve ritim yapısının büyük ölçüde örtüştüğü; buna karşın biri Hatay, diğeri Rumeli yöresine ait olması nedeniyle yöresel farklılıklar taşıdığı görülmektedir. Ezgi yapısı bakımından her iki türküde makam dizisinin aynı olduğu, ancak ses genişliği açısından birinin dokuz, diğeri ise on ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. İncelenen nota örneklerinde, benzer tartım kalıpları ve ezgisel motiflerin kullanıldığı; hatta söz unsurlarına ait hecelerin ezgi içerisindeki dağılımının dahi büyük ölçüde benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum, makam dizisi, tartım kalıpları ve ezgisel motifler gibi çekirdek müzikal unsurların korunduğunu; farklılıkların ise icraya bağlı uygulamalar düzeyinde ortaya çıktığını göstermektedir.

Ezgisi farklı, sözleri benzerlik gösteren Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır adlı türkü örneklerinde ise makam ve ses aralığı bakımından belirgin farklılıklar saptanmıştır. Rumeli ve Ege yörelerinde kayda alınan bu türkülerin ezgisel yapıları farklılaşırken şiir yapısının hece ölçüsü bakımından benzerlik gösterdiği görülmektedir. İncelenen nota örneklerinde, ezgi içerisinde kullanılan tartım kalıpları, ezgisel motifler ve ses aralıkları türkülerin melodik yapısında farklılıklar oluşturmuştur. Buna karşın sözlerde yalnızca küçük değişikliklerin bulunması, sözlü aktarım sürecinde şiirsel yapının ezgisel yapıya kıyasla daha korunaklı bir unsur olabildiğini düşündürmektedir.

Ezgisi benzer, sözleri farklı olan Eşrefoğlu Al Haberi ve Güzelliğin On Par'etmez adlı türküler ise Kars ve Sivas gibi farklı yörelerde kayda alınmış olmalarına rağmen ezgi ve ritim yapısı bakımından önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Kırık hava türündeki bu türkülerin Hüseyini makam dizisinde, 4/4 ölçüyle ve aynı ritmik yapı içerisinde icra edildiği tespit edilmiştir. Nota incelemeleri, ezgi içerisinde kullanılan seslerin ve tartımların büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir. Buna karşılık, türkülerin şiir yapısı incelendiğinde konu, hece ölçüsü, şekil bakımından tasnif ve nazım türü açısından benzerlikler bulunmasına rağmen sözlerin tamamen farklılaştığı görülmüştür. Bu bulgular, bazı örneklerde ezgisel yapının halk belleğinde daha güçlü bir taşıyıcı unsur olarak korunduğunu, sözlerin ise toplumsal bağlam ve anlatı ihtiyacına bağlı olarak değişime daha açık olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, Türk halk müziğinde varyantlaşmanın rastlantısal bir bozulma süreci olarak değerlendirilmemesi gerektiğini; sözlü kültürün doğası içerisinde, belirli müzikal ve şiirsel sınırlar çerçevesinde işleyen bir dönüşüm süreci olarak ele alınabileceğini düşündürmektedir. Varyantlaşma, ezgi ve söz yapılarında kimi zaman sınırlı, kimi zaman daha belirgin değişimlerle ortaya çıkmakta; buna karşın çoğu örnekte çekirdek ezgi, makam dizisi, ritmik yapı ya da şiirsel ölçü gibi temel unsurların korunduğu görülmektedir. Bu yönüyle varyantlar, Türk halk müziğinde kültürel süreklilik ile değişim arasındaki ilişkinin izlenebileceği önemli göstergeler arasında yer almaktadır. Sonuç olarak bu araştırma, Türk halk müziğinde

varyantlaşma olgusunun müzikolojik ve folklorik boyutların birlikte dikkate alınarak ele alınmasının yararlı olabileceğini ortaya koymaktadır. Varyantların, “asıl” bir eserden sapma olarak değil; halkın kültürel belleği, estetik algısı ve yaşantısal deneyimleri doğrultusunda yeniden şekillenen kültürel formlar olarak değerlendirilmesinin daha kapsayıcı bir yaklaşım sunduğu anlaşılmaktadır. TRT Türk halk müziği nota arşivine dayalı karşılaştırmalı çalışmaların artırılması, repertuvar bilincinin gelişmesine ve saha araştırmalarının daha bütünlüklü biçimde yürütülmesine katkı sağlayabilir. Bu yönüyle çalışma, gelecekte yapılacak varyant temelli araştırmalar için kuramsal ve yöntemsel açıdan bir çerçeve sunmakta; Türk halk müziğinin durağan değil, zaman içerisinde dönüşen bir kültürel yapı olarak ele alınabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, ilerleyen çalışmalarda varyantlaşma olgusunun yalnızca ezgi ve söz yapılarıyla sınırlı kalmayıp; icra ortamı, performans bağlamı, icracı profili ve kayıt/derleme koşulları gibi etmenlerin de dikkate alındığı daha geniş veri setleri üzerinden incelenmesi yararlı olabilir. Özellikle farklı dönemlerde derlenmiş türkü varyantlarının karşılaştırılması, sözlü aktarım sürecinde zaman faktörünün etkisine ilişkin yeni değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlayabilir. Ayrıca dijital arşivler, ses kayıtları ve alan araştırmalarından elde edilecek verilerin TRT Türk halk müziği nota arşiviyle karşılaştırmalı olarak ele alınması, varyantlaşma çalışmalarına yöntemsel ve içerik açısından farklı açılımlar kazandırabilir.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, Z. (2011). Ormancı türküsünün Makedonya ve Türkiye’deki varyant ve versiyonları. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 1 (1), 93-96.
- Altınay, F. (2013). Türkiye ve Kuzey Doğu Bulgaristan deliorman türkülerinin kına havalarında bir varyant üzerine inceleme: ak bakırlar susuz kaldı. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, (3), 43-63.
- Emnalar, A., (1998). *Türk halk müziği ve nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches (4th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ekmen, C. (2018). Erzincan ve Sivas’ta oynanan düz oyun müziğinin varyantlarının tespiti. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Elçi Coşkun, A. Sözel ve müzikal varyantlaşma: manilerin türkü içindeki dönüşümleri. *Milli Folklor*, 91 (2011) 130-139
- Flick, U. (2007). *Designing qualitative research*. Sage Publications Ltd.
- Gün Duru, E. (2015). Türk halk müziği ezgilerinde varyantlar: Isparta-Burdur örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (298-306).
- Güven, M. Türkülerin varyantlaşması, Erzurum A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*, 50. (2013): 145-156.
- Gök Akyıldız, S. (2020). Bir türkünün doğuş hikâyesi: ay deresi. *Milli Folklor*, 32 (127).
- Macdonald, K., & Tipton, C. (1993). Using documents. *Researching social life*, 187-200.
- Onar, A. (2017). Sözlü kültür hazinesi Acıpınarlı Âşık Kara Musa. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Ong, W. J. (1999). *Sözlü ve yazılı kültür*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Patton, M.Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Pegem Akademi yayıncılık. Ankara.

Sarisözen, M. (1962). *Türk halk musikisi ve derleme çalışmaları*. Millî Eğitim Basımevi.

Tosun, T. (2019). Konya yerel müzik geleneğinde varyant olgusu. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Web Kaynakları

Url1 Repertükül. (Erişim adresi: <https://www.repertukul.com/>), (Erişim tarihi: 10.02.2021).

Url2 Nota arşivleri. (Erişim adresi <https://www.notaarsivleri.com/>), (Erişim tarihi: 10.02.2021).

EXTENDED ABSTRACT

Turkish folk culture constitutes a comprehensive system of values shaped by centuries of accumulation and transmitted from generation to generation to the present day. One of the most important instruments in the transmission of these cultural values is Turkish folk music. By establishing a bridge between the past and the future, Turkish folk music contributes to the preservation of cultural existence and the maintenance of its vitality. Folk songs, as one of the fundamental elements of oral culture, have been transmitted orally from past to present by minstrels, poets, local artists, folk song creators, or individuals who express their emotions through folk songs, and have reached the present day through this process.

Within the process of oral transmission, folk songs have become integrated with the aesthetic understanding of the societies in which they are sustained, have been shaped accordingly, embraced, and efforts have been made to preserve them. However, despite these efforts of preservation, melodic or lyrical changes have occurred in folk songs during oral transmission, both within the same region and during processes of relocation to different regions due to events such as war, migration, and weddings. These changes have triggered processes of development and proliferation in folk songs and have led to the emergence of new variants that differ in form and content. Over time, these variants have acquired distinctive identities and have come to be accepted as new folk songs.

In the process of variant formation, the fact that the emergence dates of both the folk songs that have acquired new identities and the original source folk songs associated with them cannot be determined precisely has led to debates among performers, local artists, minstrels, and poets in different regions, such as “this folk song resembles the folk song of our region,” “the correct performance should be in this way,” or “this folk song was taken from us.” These debates are significant as they demonstrate the extent to which folk songs are embraced by the public, that their original creators are gradually forgotten and the songs are claimed by everyone, and that folk songs are regarded as the common cultural heritage of the people.

Although the exact number of variants cannot be determined, it is known that many folk songs have more than one variant. One of the main reasons for this situation can be considered the limited prevalence of notation-based education within the oral transmission tradition. It is possible for a folk song whose melody is appreciated to acquire different variants depending on the performer’s musical competence, interpretative approach, memory capacity, or the memory-based processes of folk song creators. For these reasons, folk songs have been an important element of oral cultural transmission and continue to maintain this characteristic today.

With the initiation of notation-based folklore studies, many folk songs have been archived and preserved, thus creating a rich cultural accumulation. In the study, a total of 100 folk songs registered in the Turkish folk music repertoire of the Turkish Radio and Television Corporation and considered to be variants of one another were examined. The analyzed folk songs were classified into three groups: 34 folk songs with similar melodies and lyrics, 34 folk songs with different melodies but similar lyrics, and 32 folk songs with similar melodies but different lyrics.

The main purpose of the study is to reveal the similarities and differences in the melodic and lyrical structures of folk songs and to evaluate the phenomenon of variant formation within a musicological and folkloric framework. The research was conducted using the document analysis model, one of the qualitative research methods. The research data were selected from the Turkish Radio and Television Corporation repertoire using the purposive sampling method.

In order to provide examples for the three sub-problems of the study, two folk songs were compared for each sub-problem, and a total of six folk songs were analyzed in detail. Within this scope, the similarities and differences in the melodic and lyrical structures of the selected folk songs were visually presented through tables and musical notation. In the findings section, the melodic, rhythmic, and poetic structures of the folk songs were examined comparatively; as a result of the analyses conducted through musical notation, it was determined that variant formation is a natural and continuous phenomenon that emerges in the process of oral cultural transmission. The findings obtained indicate that folk song variants are shaped in line with regional performance characteristics, individual interpretations, and the dynamics of folkloric transmission.

It demonstrates that variant formation in Turkish folk music is not a process of random deterioration; on the contrary, it is a systematic and multi-layered transformation process operating within the nature of oral culture and within certain musical and poetic boundaries. Variant formation emerges through sometimes minor, sometimes more pronounced changes in melodic and lyrical structures; however, in most cases, fundamental elements such as the core melody, modal scale, rhythmic structure, or poetic meter are preserved. In this respect, variants can be regarded as important indicators that render visible the balance between cultural continuity and change in Turkish folk music.